DOMSTOLENS DOM
27. februar 1985 [1]

I sag 112/83

angående en anmodning, som Tribunal d'instance de Paris 1er i medfør af EØF-traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag

Société des produits de maïs SA

mod

Administration des douanes et droits indirects

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende gyldigheden af Kommissionens forordning nr. 652/76 af 24. marts 1976 om ændring af de monetære udligningsbeløb som følge af udviklingen i valutakurserne for den franske franc,

har

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten Mackenzie Stuart, afdelingsformændene G. Bosco, O. Due og C. Kakouris, dommerne P. Pescatore, T. Koopmans, U. Everling, K. Bahlmann og Y. Galmot,

generaladvokat: M. Darmon
justitssekretær: fuldmægtig D. Louterman

afsagt følgende

1 — Processprog: Fransk.

DOM

Sagsfremstilling

De faktiske omstændigheder og retsforhandlingernes forløb samt de indlæg, der er indgivet af parterne i medfør af artikel 20 i protokollen vedrørende statutten for EØF-Domstolen, kan sammenfattes således:

1. Faktiske omstændigheder og retsforhandlinger

Société des produits de maïs, sagsøger i hovedsagen, importerer, eksporterer, køber, forarbejder og sælger majs samt forskellige følgeprodukter af majs.

Selskabet eksporterede fra Frankrig til en række andre medlemsstater i Fællesskabet forskellige følgeprodukter af majs, nemlig

— brudte majsgryn (pos. 10.05, nu 23.02),

— gluten (pos. 23.03),

— forskellige andre produkter, såsom stivelse, glucose, dekstrose, såkaldte »forædlede« produkter (såsom stivelse tilsat kemiske produkter) (bl.a. pos. 11.08 A I, 17.02 B I a, 17.02 B I b, 17.02 B II a, 17.02 B II b, 17.02-23, 17.02-28.0, 17.02-28.1, 35.05 A, 29.04-77.001).

I henhold til Kommissionens forordning nr. 652/76 af 24. marts 1976 (EFT L 79, s. 4) og senere ændringsforordninger opkrævedes der monetære udligningsbeløb ved eksport af disse produkter.

Da forordning nr. 652/76 med senere ændringer blev kendt ugyldige af Domstolen ved dom af 15. oktober 1980 (sag 145/79, Roquette, Sml. 1980, s. 2917), anlagde Société des produits de maïs ved stævning, udtaget den 30. december 1980 ved Tribunal d'instance du premier arrondissement de Paris, sag mod Administration des douanes et droits indirects med påstand om tilbagebetaling af de monetære udligningsbeløb, som uberettiget var opkrævet, idet der ikke havde foreligget den fornødne hjemmel, nemlig:

— 598 212,48 FF for brudte majsgryn (pos. 10.05, nu 23.02),

— 1 008 731,36 FF for gluten (pos. 23.03),

— 3 443 653,01 FF for en række følgeprodukter af majs (stivelse, glucose, dekstrose og forædlede produkter, bl.a. følgende positioner i den fælles toldtarif: 11.08 A I, 17.02 B I a, 17.02 B I b, 17.02 B II a, 17.02 B II b, 17.02-23, 17.02-28.0, 17.02-28.1, 35.05 A, 29.04-77.001),

for alle beløbs vedkommende med tillæg af lovbestemt rente.

Administration des douanes bestred kravene og henviste herved dels til, at sagsøgeren ikke havde godtgjort, at de i den anfægtede forordning fastsatte udligningsbeløb for følgeprodukterne »klart oversteg« udligningsbeløbet for den til fremstillingen af disse produkter anvendte mængde majs, dels til, at Domstolen i ovennævnte dom af 15. oktober 1980 fastslog, at »ugyldigheden af [forordning nr. 652/76 og følgende forordninger ikke] medfører..., at nationale myndigheders opkrævning eller udbetaling af monetære udligningsbeløb i henhold til disse bestemmelser... kan anfægtes i perioden forud« for dommens afsigelse.

Da Tribunal d'instance fandt, *dels* at Domstolen ved at udtale, at der ikke skulle finde tilbagebetaling sted af de beløb, som var opkrævet inden dommens afsigelse, i vid udstrækning ophævede betydningen af ugyldighedserklæringen, *dels* at Domstolens hidtidige praksis gik i stik modsat retning af den nye dom, og *dels* at Domstolens afgørelse rejste væsentlige problemer vedrørende anvendelsen af EØF-traktatens artikel 177 og artikel 174, stk. 2, besluttede retten ved dom af 7. juni 1983 ud fra almindelige retsplejehensyn og af hensyn til retssikkerheden at udsætte sagen på Domstolens besvarelse af følgende præjudicielle spørgsmål:

1) Er bestemmelserne i Kommissionens forordning (EØF) nr. 652/76 af 24. marts 1976 om de monetære udligningsbeløb der gælder for udførsel af brudte majsgryn (pos. 10.05, nu 23.02), for gluten (pos. 23.03) og for produkter henhørende under pos. 11.08 A I, 17.02 B I a, 17.02 B I b, 17.02 B II a, 17.02 B II b, 17.02-23, 17.02-28.0, 17.02-28.1, 35.05 A, 29.04-77.001 gyldige?

2) Såfremt bestemmelserne er ugyldige, hvilket omfang har da denne ugyldighed?

3) Såfremt bestemmelserne er ugyldige, hvilken retsvirkning har da denne ugyldighed for et krav om hel eller delvis tilbagebetaling af monetære udligningsbeløb, som nationale myndigheder har opkrævet i henhold til Kommissionens forordning nr. 652/76 af 24. marts 1976?

4) Såfremt det er udelukket at klage over monetære udligningsbeløb, der er blevet opkrævet i henhold til en fællesskabsforordning, som senere kendes ugyldig, hvorvidt og i hvilket omfang udelukker dette da betaling af de pågældende monetære udligningsbeløb?

Forelæggelsesdommen blev registreret på Domstolens justitskontor den 16. juni 1983.

I henhold til artikel 20 i protokollen vedrørende statutten for EØF-Domstolen er der blevet indgivet skriftlige indlæg af Kommissionen for De europæiske Fællesskaber ved Kommissionens juridiske konsulent F. Lamoureux samt af Société des produits de maïs ved advokat A. Desmazières de Séchelles, Paris.

På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse. Domstolen har dog anmodet både Kommissionen og sagsøgeren i hovedsagen om skriftligt at besvare en række spørgsmål.

2. Sammenfatning af de skriftlige indlæg for Domstolen

Kommissionen har — efter at have understreget, at det ikke fremgår af den Domstolen forelagte sag, på hvilket tidspunkt den omtvistede eksport fandt sted — fundet det nødvendigt at præcisere, at med undtagelse af majsstivelse (pos. 11.08 A I), afviger de i hovedsagen omhandlede produkter fra de produkter, som var genstand for ovennævnte sag 145/79, og at Tribunal d'instance i forelæggelsesdommen for visse produkters vedkommende har henvist til hele positioner i den fælles toldtarif og ikke til præcise underpositioner, uanset at de anfægtede bestemmelser fastsatte monetære udligningsbeløb for produkter, som henhører under visse underpositioner og ikke under hele positioner. Kommissionen har yderligere anført, at der er visse fejl og uklarheder i forelæggelsesdommen; pos. 17.02-23 dækker ikke noget produkt hverken i FTT (fælles toldtarif)

eller i NIMEXE; pos. 17.02-18.0 og 17.02-28.1 er NIMEXE-positioner, der svarer til pos. 17.02. B II b i FTT; endelig hører pos. 29.04-77.001 under NIMEXE og svarer til pos. 29.04 C III b 1 i FTT.

Under en gennemgang af de omhandlede produkter har Kommissionen anført, at »brudte majsgryn« og »gluten« henhører under pos. 23.02 A I (klid af majs eller ris). For så vidt angår »andre følgeprodukter af majs« omfatter pos. 11.08 A I majsstivelse, pos. 17.02 B I a, 17.02 B I b, 17.02 B II a og 17.02 B II b glucose og glucosesirup, pos. 35.05 A dekstrin og pos. 29.04 C III b 1 (svarende til NIMEXE-position 29.04. 77.001) glucitol (sorbitol).

Med hensyn til det *første spørgsmål* har Kommissionen bemærket, for det første, at Domstolen i ovennævnte sag 145/79 erklærede forordning nr. 652/76 ugyldig navnlig med den begrundelse, at Kommissionen havde overskredet grænserne for sine beføjelser i henhold til forordning nr. 974/71. Kommissionen fandtes nemlig at have fastsat de monetære udligningsbeløb for majsstivelse på grundlag af interventionsprisen for majs uden at fradrage produktionsrestitutionen, uanset at de monetære udligningsbeløb for andre produkter forarbejdet på grundlag af majs, som ikke var omfattet af produktionsrestitutionsordningen, ligeledes var blevet beregnet på grundlag af interventionsprisen for majs. For det andet, at Kommissionen som følge af dommen med virkning fra datoen for afsigelsen havde ændret de monetære udligningsbeløb for de produkter, for hvilke der ikke var taget hensyn til incidensen af produktionsrestitutionen, idet Kommissionen udstedte dels forordning nr. 3013/80 af 21. november 1980 (EFT L 312, s. 12) for så vidt angår produkter, som er omfattet af en fælles markedsordning inden for kornsektoren, dels forordning nr. 3224/80 af 11. december 1980 (EFT L 340, s. 1) for så vidt angår visse forarbejdede landbrugsprodukter uden for traktatens bilag II. Kommissionen har understreget, at der for alle de omhandlede produkter, bortset fra produkterne under pos. 23.02 A I, blev fastsat nye monetære udligningsbeløb ud fra den opfattelse, at Domstolens begrundelse for at kende fastsættelsen af monetære udligningsbeløb for majsstivelse ugyldig gjaldt for en hel række produkter, for hvilke udligningsbeløbene var beregnet på et andet grundlag end interventionsprisen for majs med fradrag af produktionsrestitutionen. Med henblik på besvarelsen af det første spørgsmål kan det derfor ifølge Kommissionen fastslås, at hvad angår fastsættelsen af monetære udligningsbeløb for produkterne under pos. 11.08 A I, 17.02 B I, 17.02 B II, 23.03 A I, 29.04 C III b 1 og 35.05 A er forordning nr. 652/76 ugyldig af de i dommen af 15. oktober 1980 anførte grunde.

For så vidt angår produkterne under pos. 23.02 A I (brudte majsgryn og gluten), har Kommissionen anført, at Domstolen vel i sag 145/79 statuerede, at forordning nr. 652/76 ligeledes kan være ugyldig, i det omfang de monetære udligningsbeløb for følgeprodukter fremstillet på grundlag af en vis mængde af et basisprodukt i den samme produktionsproces »klart er højere« end de monetære udligningsbeløb for den mængde af basisproduktet, hvoraf følgeprodukterne er fremstillet. Ifølge Kommissionen har sagsøgeren imidlertid ikke oplyst, under hvilken type produktionsproces de omtvistede mængder klid er fremstillet i forhold til arten og kvaliteten af de ønskede hovedprodukter, ligesom sagsøgeren heller ikke har godtgjort, at de monetære udligningsbeløb for følgeprodukterne — herunder klid — klart var højere end det monetære udligningsbeløb for den mængde majs, hvoraf de er fremstillet.

Heraf fremgår ifølge Kommissionen, at Domstolen ligeledes i besvarelse af det første spørgsmål bør fastslå, at gennemgangen af de stillede spørgsmål intet har frembragt, som kan rejse tvivl om gyldigheden af forordning nr. 652/76, for så vidt angår fastsættelsen af de monetære udligningsbeløb for produkter under pos. 23.02 A I.

Med hensyn til *andet, tredje og fjerde spørgsmål* har Kommissionen under henvisning til, at Domstolen i dommen af 15. oktober 1980 allerede udtalte, at ugyldigheden af bestemmelserne ikke medførte, at nationale myndigheders opkrævning eller udbetaling af monetære udligningsbeløb i henhold til disse bestemmelser i perioden forud for dommens afsigelse kunne anfægtes, i lyset af forelæggelsesdommens præmisser anført, at det problem, der rejses, i mindre grad vedrører spørgsmålet, om Domstolens løsning kan anvendes på alle sager af samme art, end spørgsmålet, om en analog anvendelse af artikel 174, stk. 2, er berettiget i forbindelse med en i en præjudiciel sag afsagt dom, hvorefter en retsakt kendes ugyldig (herefter benævnt »ugyldighedsdom«).

I denne forbindelse har Kommissionen anført, at den forelæggende ret i sag 145/79 — Tribunal d'instance de Lille — anfægtede den af Domstolen fastsatte begrænsning af ugyldigheden af forordning nr. 652/76, idet den i dom af 15. juli 1981 vedrørende analog anvendelse af artikel 174, stk. 2, udtalte følgende: »Der ses ikke at foreligge hjemmel for, at Domstolen, som havde udtømt sin kompetence ved at fortoke fællesskabsretten for at besvare de præjudicielle spørgsmål, under sagen yderligere fremkom med en udtalelse vedrørende en bestemmelse, som ikke fandt anvendelse på det for sagen relevante forhold. Domstolens initiativ kan på ingen måde anses for en hensigtsmæssig afklaring af et spørgsmål i forbindelse med dens fortolkningsvirksomhed, men derimod snarere for en bevidst tilkendegivelse af et valg, som lader retssikkerhedsprincippet gå forud for legalitetsprincippet, og som giver Fællesskabets retsorden forrang for den nationale retsorden.« Ifølge Kommissionen har de ved forelæggelsesdommen forelagte spørgsmål den fordel, at de gør det muligt for Domstolen at behandle spørgsmålet om analog anvendelse af artikel 174, stk. 2, hvilket ikke var tilfældet under sag 145/79, da spørgsmålet først blev rejst af Kommissionen under retsmødet.

Kommissionen har anført, at den gentagne gange havde anmodet Domstolen om at anvende artikel 174, stk. 2, hvorfor den finder det tilstrækkeligt dels at anføre de generelle grunde til, at den af Domstolen valgte løsning er berettiget i forbindelse med en ugyldighedsdom, dels at understrege, at begrænsningen af en ugyldighedserklærings virkninger principielt ikke bør omfatte de klager, som er indgivet til de nationale myndigheder inden afsigelsen af Domstolens dom.

Ifølge Kommissionen er en analog anvendelse af kompetencen i artikel 174, stk. 2, på ugyldighedsdomme efter artikel 177 berettiget af to afgørende grunde, idet den dels sikrer en ensartet anvendelse af fællesskabsretten, dels beskytter retssikkerheden. I denne forbindelse har Kommissionen understreget, at det er i overensstemmelse med formålet med artikel 177, som skal sikre, at de nationale retter anvender fællesskabsretten ensartet, at tillægge domme afsagt i præjudicielle sager vedrørende fortolkning eller gyldighed generelle virkninger — eller i det mindste virkninger, som går ud over den konkrete sag. For så vidt angår ugyldighedsdomme stilles der som fastslået af

Domstolen i dom af 13. april 1981 (sag 66/80, International Chemical Corporation, Sml. 1981, s. 1191), »ud over kravet om en ensartet anvendelse af fællesskabsretten yderligere særdeles strenge krav om retssikkerhed«.

Den opfattelse, at de præjudicielle afgørelser går ud over grænserne for tvisten i hovedsagen, indebærer en anerkendelse af, at afgørelserne har virkning ex tunc. Denne løsning, som antages med hensyn til virkningerne af fortolkningsdommene, er ligeledes knæsat for så vidt angår ugyldighedsdommene. Det forhold, at ugyldighedsdomme tillægges virkning ex tunc, kan, selv om det yderligere medvirker til at ligestille ugyldighedsdomme med annullationsdomme, indebære alvorlige og ofte uforudsigelige følger for fortiden, idet der rejses tvivl om allerede afsluttede retsforhold, navnlig i de medlemsstater, hvor der ifølge lovgivningen er lange forældelsesfrister.

Den forstyrrelse af allerede fastlagte retsforhold, der opstår som følge af en ugyldighedsdom, kan være af samme art som den, der forårsages af en annullationsdom, og under disse omstændigheder er der ingen grund til, at Domstolen, hvis det findes nødvendigt, ikke — således som der er mulighed for i tilfælde af annullation — begrænser den tilbagevirkende gyldighed af ugyldighedsdommen.

Ved at indføje artikel 174, stk. 2, har traktatens forfattere i overensstemmelse med, hvad der er tilfældet i de fleste retsordner, anerkendt, at den indre konflikt mellem retssikkerheden og retfærdigheden, som består i ethvert retssystem, rent undtagelsesvis kan løses ved at opretholde de retsforhold, som opstod under tidligere regler, selv om retsforholdene måtte være retsstridige. Artikel 174 virker således som »sikkerhedsventil«. Denne løsning går i virkeligheden ifølge Kommissionens opfattelse ud over de snævre grænser for et annullationssøgsmål og bør lede Domstolen, når den stilles over for risikoen for, at der — som følge af at en retstilstand ændres — kan opstå undertiden uløselige vanskeligheder i forbindelse med bestående retsforhold.

Kommissionen har understreget, at det almindelige retssikkerhedsprincip, som ligger til grund for artikel 174, stk. 2, allerede i sag 43/75 (dom af 8. april 1976, den anden Defrenne-sag, Sml. 1976, s. 455) bevirkede, at Domstolen udtalte, at den direkte virkning af artikel 119 ikke kunne påberåbes til støtte for krav, der lå forud for dommens dato. Domstolen fulgte samme fremgangsmåde i Roquette-sagen. I den anden Defrenne-sag fastslog Domstolen, at »selv om de praktiske følger af enhver retsafgørelse omhyggeligt må vurderes, kan man dog ikke gå så langt som til at gribe ind i rettens objektivitet og bringe dens fremtidige anvendelse i fare, blot fordi en retsafgørelse kan få virkninger for fortiden«.

Den omstændighed, at traktaten ikke udtrykkeligt hjemler mulighed for en tidsmæssig begrænsning af virkningerne af en ugyldighedsdom, kan ikke påberåbes til støtte for den antagelse, at Domstolen i Roquette-sagen overskred den dømmende myndigheds grænser for at tiltage sig retsanordnende myndighed. Ud over at en sådan opfattelse ikke anerkender Domstolens mulighed for at udfylde en lakune i traktaten i overensstemmelse med det fællesskabsretlige system, går den i virkeligheden ud på at anfægte den retsbeskyttelse mod den retsanordnende myndigheds ulovlige retsakter, som netop skal sikres ved den samarbejdsprocedure mellem Domstolen og de nationale retter, som fastsættes i artikel 177.

Endelig har Kommissionen anført, at den kritik af en analog anvendelse af artikel 174, stk. 2, som er kommet til orde i fransk doktrin, i virkeligheden hviler på en forveksling mellem på den ene side formålet med en ugyldighedspåstand, som indført i fransk ret for at sikre en klar adskillelse mellem de forskellige specialdomstoles kompetence, og på den anden side formålet med artikel 177, som ikke vedrører en kompetencedeling, men et samarbejde for at sikre en ensartet anvendelse af fællesskabsretten.

Den løsning, som Domstolen valgte i den anden Defrenne-sag, er knæsat i tysk ret i BVGG's [2] artikel 79, stk. 2, andet pkt., samt i artikel 183 i den tyske lov om retsplejen i forvaltningssager; denne løsning, hvorefter en analog anvendelse af artikel 174, stk. 2, skal beskytte den særlige retsstilling for dem, som inden ugyldighedsdommen anfægtede lovligheden af den tilsidesatte forordning, er ifølge Kommissionen begrundet i nødvendigheden af at sikre dem, som rettidigt har anlagt sag, en effektiv retsbeskyttelse.

Kommissionen har dog anerkendt, at det ikke nødvendigvis i alle tilfælde kan være muligt at anvende artikel 174, stk. 2, analogt, selv om der er rejst klagesag inden afsigelse af ugyldighedsdommen. Denne mulighed indsnævres således, når den tidsmæssige begrænsning af virkningerne ikke medfører nogen reel byrde for de berørte, eller når Domstolen som i dommene af 15. oktober 1980 fastslår, at tilbagebetalingen af de beløb, der er betalt med urette, »vil kunne medføre betydelig forskelsbehandling, og derfor forårsage nye konkurrencefordrejninger«.

På grundlag af disse betragtninger har Kommissionen foreslået, at Domstolen besvarer andet, tredje og fjerde spørgsmål således:

»Bortset fra de tilfælde, hvor de bestemmelser i forordning nr. 652/76, som er kendt ugyldige, er anfægtet inden for de af de nationale myndigheder eller domstole foreskrevne frister og inden domsafsigelsen i sag 145/79, medfører ugyldigheden af de forordningsbestemmelser, som omfattes af ovennævnte dom samt af nærværende dom, ikke, at nationale myndigheders opkrævning eller udbetaling af monetære udligningsbeløb i henhold til disse bestemmelser i perioden forud for domsafsigelsen i sag 145/79 kan anfægtes.«

Société des produits de maïs, sagsøger i hovedsagen, har anført, at de *to første spørgsmål* ikke kræver dybgående overvejelser, da Domstolen i dommen af 15. oktober 1980 fastslog, at forordning nr. 652/76 samt senere udstedte forordninger er ugyldige:

— for så vidt de fastsætter udligningsbeløb for majsstivelse på et andet grundlag end interventionsprisen for majs, nedsat med produktionsrestitutionen for stivelse,

— for så vidt de fastsætter udligningsbeløb for alle de forskellige produkter, der er fremstillet i en bestemt fremstillingsproces ved forarbejdning af en given mængde af ét og samme basisprodukt, f.eks. majs, fastsætter udligningsbeløb, der klart er højere end det udligningsbeløb, der er fastsat for den givne mængde af basisproduktet.

Den i denne dom fastlagte løsning gælder efter sagsøgerens opfattelse ligeledes for de

2 — Bundesverfassungsgerichtsgesetz. O.a.

produkter, som er omfattet af selskabets tilbagesøgningskrav.

I den forbindelse har sagsøgeren anført, at de produkter, som opstår ved forarbejdning af majs, næsten kan betragtes som standardprodukter, hvis fremstilling kræver en mængde majs, som i det store hele er den samme hos de enkelte producenter, hvilket er forklaringen på, at Kommissionen fastsætter priser og udligningsbeløb for basisprodukterne. Sagsøgeren har herefter anført, at som enhver anden eksportør af følgeprodukter af majs kan selskabet godtgøre, dels at de udligningsbeløb, som blev opkrævet for selskabets eksport af majsstivelse, var blevet fastsat på et andet grundlag end interventionsprisen for majs nedsat med produktionsrestitutionen for stivelse, dels at de udligningsbeløb, som blev opkrævet for eksport af dekstrose og forædlede produkter, var blevet fastsat til et beløb, der var klart højere end det udligningsbeløb, der var fastsat for den mængde majs, i forbindelse med hvis forarbejdning følgeprodukterne var opstået. Skønt det ikke udtrykkeligt nævnes i Roquette-sagen, skal den regel, hvorefter udligningsbeløbene for de produkter, der opstår ved forarbejdning af en given mængde majs, ikke må være højere end udligningsbeløbet for den anvendte mængde majs, endelig også, ifølge sagsøgeren, finde anvendelse på eksport af gluten (pos. 23.03) og brudte majsgryn (pos. 10.05, nu 23.02).

I så henseende har sagsøgeren fremhævet, at gluten og brudte majsgryn er opstået i forbindelse med forarbejdningen af majs, dvs. at der er tale om biprodukter, som opstår under fremstillingen af stivelse, glucose, dekstrose og forædlede produkter; heraf følger, at hvis der opkræves udligningsbeløb af både hovedproduktet og biproduktet, vil det samlede monetære udligningsbeløb pr. definition klart overstige det udligningsbeløb, som opkræves for den anvendte mængde af basisproduktet.

Sagsøgeren har derfor anført, at de af den nationale ret forelagte spørgsmål bør besvares ved at bekræfte ugyldigheden af forordning nr. 652/76, som blev fastslået ved dommen af 15. oktober 1980, idet det yderligere fastslås, at forordningen med senere ændringer ligeledes er ugyldige:

— for så vidt de fastsætter udligningsbeløb for biprodukter, skønt der for den tilsvarende forarbejdede mængde af basisproduktet allerede opkræves de for hovedprodukterne fastsatte monetære udligningsbeløb.

For så vidt angår de *to sidste spørgsmål* har sagsøgeren i hovedsagen ligesom Kommissionen fundet det hensigtsmæssigt — uanset pkt. 3 i Roquette-dommens konklusion — at det vanskelige problem vedrørende den tidsmæssige virkning af de præjudicielle afgørelser om ugyldighed behandles for Domstolen.

I den forbindelse har sagsøgeren anført, at den af Domstolen i ovennævnte dom valgte løsning er blevet stærkt kritiseret i doktrinen (Dalloz 1981, jurisprudence, s. 168, kommentar Y.L.; Dalloz 1982, jurisprudence, s. 10, kommentar Boulouis; Joliet, »Le droit institutionnel des Communautés européennes — Le Contentieux«, s. 233; Labayle, R.T.D.E. 1982, s. 484, og Actualité juridique du droit administratif 1983, s. 168) og har mødt betydelig modstand fra de franske retters side (Tribunal d'instance de Lille, 15. juli 1981, Dalloz 1982, jurisprudence, s. 9; Douai 19. januar 1983, Gaz. Pal. 1. juni 1983, jurisprudence, s. 3).

Efter sagsøgerens opfattelse bør Domstolen skifte standpunkt og ændre praksis (jfr.

navnlig dommen af 12. juni 1980, sag 130/79, Express Dairy Foods, Sml. 1980, s. 1887, afsagt på grundlag af forslag til afgørelse fra generaladvokat Capotorti).

EØF-traktatens artikel 174, stk. 2, bør ifølge sagsøgeren ikke anvendes analogt under et præjudicielt søgsmål efter traktatens artikel 177. Når først Domstolen har kendt retsakten for ugyldig, må den nødvendigvis anses for ugyldig i forhold til parterne samt i forhold til den nationale ret, som har forelagt det præjudicielle spørgsmål.

Ifølge sagsøgeren støttes denne opfattelse af følgende betragtninger:

1. Det direkte annullationssøgsmål og det præjudicielle søgsmål er fundamentalt forskellige, navnlig for så vidt angår frister, søgsmålskompetence og domstolskompetence. Da der består to klart uafhængige former for søgsmål, som i deres opbygning er harmoniske og fuldstændige, må det afvises analogt at anvende reglerne for annullationssøgsmålet på det præjudicielle søgsmål vedrørende ugyldighed. Dette er så meget klarere, som artikel 174, stk. 2, inden for rammerne af annullationssøgsmålet er en bestemmelse, som Domstolen kun ganske undtagelsesvis kan anvende, »dersom den skønner det nødvendigt« og udelukkende i forbindelse med »forordninger«. Da der er tale om en i forhold til almindelig gældende ret ganske usædvanlig undtagelsesbestemmelse, som om nødvendigt skal modvirke de overgangsvanskeligheder, som kan opstå i forbindelse med annullation af en forordning, bør artikel 174, stk. 2, anvendes restriktivt. Dette udelukker dels en vid anvendelse i forbindelse med annullationssøgsmål, dels en analog anvendelse i forbindelse med et præjudicielt søgsmål vedrørende ugyldighed.

2. En analog anvendelse af artikel 174, stk. 2, medfører, at virkningerne af en forordning i strid med fællesskabsretten og de i overensstemmelse hermed opkrævne udligningsbeløb opretholdes. Virksomhedernes kapital, som påvirkes af dette forhold, beslaglægges således på en måde, som dårligt kan forenes med artikel 1 i den første tillægsprotokol til Den europæiske Menneskerettighedskonvention. At sådanne virkninger er stærkt begrænsede, er eneårsag til, at de kan accepteres i forbindelse med et direkte annullationssøgsmål. Et annullationssøgsmål skal anlægges inden for kort frist, hvilket indebærer, at virkningerne af dommen, såfremt Domstolen om fornødent anvender artikel 174, stk. 2, begrænses tidsmæssigt, hvilken begrænsning gælder for samtlige virksomheder, som befinder sig i samme situation. Hvis artikel 174, stk. 2, anvendes i forbindelse med et præjudicielt søgsmål, vil det derimod medføre, at en ulovlig retstilstand, som har strakt sig over en årrække, opretholdes.

3. En analog anvendelse af artikel 174, stk. 2, kan kritiseres, idet den skaber stor usikkerhed. Jo senere dommen afsiges, jo mindre skal de nationale myndigheder og fællesskabsmyndighederne tilbagebetale, da udligningsbeløbene først kan kræves tilbagebetalt efter afsigelse af den dom, hvorefter retsakten kendes ugyldig. Der består således risiko for, at de tilbagebetalte beløb kan variere alt efter datoen for sagsanlægget, sagens varighed, udtømmelsen af de forskellige retsmidler, den nationale rets indbringelse af sagen for Domstolen samt tidspunktet herfor. Det kan ligeledes risikeres, at størrelsen af det tilbagebetalte beløb fastsættes på vilkårligt grundlag, hvilket blandt

andet er i strid med retssikkerhedsprincippet.

4. En analog anvendelse vil føre til en tilsidesættelse af princippet om fællesskabsrettens umiddelbare virkning, idet der således opstår en forskelsbehandling af national ret i forhold til fællesskabsretten. Når en national bestemmelse ikke er i overensstemmelse med fællesskabsretten, har fællesskabsretten umiddelbart og uden videre forrang. Det er ikke nødvendigt at afvente en ændring af retsakten eller en forudgående retsafgørelse, som fastslår, dels at den nationale bestemmelse er i strid med fællesskabsretten, dels fra hvilket tidspunkt dette forhold får virkning. Hvis artikel 174, stk. 2, kunne anvendes i forbindelse med et præjudicielt søgsmål, ville ugyldigheden af en forordning, som er i strid med trinhøjere fællesskabsret, først få virkning fra domsafsigelsen, og ugyldigheden ville kun gælde for fremtiden. Den trinhøjere EF-bestemmelses forrang for den trinlavere afhænger således af en ny retsakt, en retsafgørelse, hvorved en retsakt kendes ugyldig, og hvorefter den trinhøjere EF-bestemmelses forrang kun har virkninger for fremtiden. En sådan udvidende fortolkning tilsidesætter ifølge sagsøgeren princippet om EF-rettens umiddelbare virkning og ville virke stødende 1) *ved* at medføre en forskelsbehandling af EF-stridig national ret i forhold til trinlavere EF-ret, som er i strid med trinhøjere EF-ret, 2) *ved* at gøre det muligt for Kommissionen, som skal sikre traktaternes overholdelse, at være mindre efterrettelig med hensyn til at overholde fællesskabsretten end medlemsstaterne selv og 3) *ved*, ret beset, at fratage EF-myndighederne ansvaret for deres retsakter.

5. Hvis artikel 174, stk. 2, anvendes analogt, vil artikel 177 miste sin betydning. Ifølge artikel 177 skal det for den nationale ret rejste spørgsmål om gyldigheden af en EF-forordning afgøres inden hovedsagen; spørgsmålet indbringes for Domstolen af den nationale ret som et præjudicielt spørgsmål. Spørgsmålet kan kun påkendes, hvis hovedsagen kan admitteres. Dette vil være særdeles tvivlsomt, hvis man ved at anvende bestemmelserne i artikel 174, stk. 2, generelt ender med et system, hvor ugyldigheden kun får virkning for tiden efter domsafsigelsen. Da forordningen om fastsættelse af udligningsbeløb nemlig i et sådant system ville være gyldig indtil afsigelse af den dom, der kender den ugyldig, men uden at tillægge afgørelsen tilbagevirkende kraft, vil der ikke kunne gøres krav på, at udligningsbeløb skal tilbagebetales fra tidspunktet for sagsanlægget ved den nationale ret. Den nationale ret, som nødvendigvis må bedømme sagen på tidspunktet for sagsanlægget, må derfor konstatere, at sagsøgeren ikke har søgsmålsinteresse med hensyn til krav om tilbagebetaling af de erlagte beløb, hvorfor hovedsagen må afvises. Såfremt der ikke foreligger nogen sag, kan den nationale ret ikke forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål. Herved udelukkes enhver mulighed for at gøre indsigelse mod en retsakts gyldighed og for at indbringe spørgsmålet for Domstolen, for så vidt angår forordninger vedrørende økonomiske forpligtelser. Dette er uforeneligt med traktatens artikel 177, som ikke fastsætter sådanne begrænsninger, og som således ville miste sin betydning.

6. Analog anvendelse af artikel 174, stk. 2, kan ikke begrundes ved at henvise til tidligere afgørelser om analog anvendelse af artikel 176 (domme af 19. oktober 1977,

forenede sager 117/76 og 16/77, Ruckdeschel, Sml. 1977, s. 1753, og forenede sager 124/76 og 20/77, Moulins Pont-à-Mousson, Sml. 1977, s. 1795). Hverken artikel 176, stk. 1, eller ovennævnte domme fraviger eller går imod princippet om fællesskabsrettens direkte virkning. Tværtimod indebærer en analog anvendelse af artikel 176, at den direkte virkning forstærkes. En sådan analog anvendelse kan i øvrigt næppe bringe den fulde, harmoniske anvendelse af artikel 177 i fare.

7. Analog anvendelse er heller ikke begrundet i den af Domstolen i den anden Defrenne-sag afsagte dom (dom af 8. april 1976, sag 43/75, Sml. 1976, s. 455), eller i den af Menneskerettighedsdomstolen afsagte dom i Marckx-sagen (dom af 13. juni 1979). Til forskel dels fra traktatens artikel 119 om lige løn, dels fra visse bestemmelser i belgisk ret om retsstillingen for børn født uden for ægteskab, er bestemmelserne i den trinhøjere fællesskabsret, som er overtrådt ved forordning nr. 652/76 og følgende forordninger, ikke fællesskabsretlige regler, som først for nylig er fortolket, eller hvis direkte virkning først for nylig er fastslået, eftersom der er tale om Rådets forordning nr. 974/71.

Subsidiært har sagsøgeren for så vidt angår *det fjerde spørgsmål* gjort gældende, at man pålægger de berørte virksomheder en byrde ud fra almene EF-hensyn, såfremt man dels vil anvende artikel 174, stk. 2, analogt, dels vil forbyde tilbagebetaling af de beløb, som er betalt inden ugyldighedsdommen, og, som i Roquette-dommen, begrunder dette med, at det i en større økonomisk sammenhæng vil skabe flere ulemper end fordele at tage de nævnte beløb op til fornyet behandling. Under hensyntagen hertil og til fransk retspraksis, som i et sådant tilfælde giver mulighed for erstatning, kan betaling — herunder eventuelt i form af erstatning — af de omhandlede udligningsbeløb ikke generelt afskæres.

Herefter har sagsøgeren foreslået Domstolen at besvare de to sidste spørgsmål således:

— Ugyldigheden af forordning nr. 652/76 indebærer ugyldighed ex tunc,

subsidiært,

— det forhold, at de udligningsbeløb, som i medfør af den ugyldige forordning blev opkrævet inden ugyldighedsdommen, udelukker ikke muligheden for at yde erstatning til de virksomheder, som er pålagt byrder ud fra almene hensyn.

3. Mundtlig forhandling

I retsmødet den 11. juli 1984 er der afgivet mundtlige indlæg af sagsøgeren i hovedsagen, Société des produits de maïs SA, ved advokat A. Desmazières de Séchelles, og af EF-Kommissionen ved F. Lamoureux som befuldmægtiget.

Generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 14. november 1984.

Præmisser

1 Ved dom af 7. juni 1983, indgået til Domstolen den 16. juni s.å., har Tribunal d'instance de Paris (1er) i medfør af EØF-traktatens artikel 177 forelagt Domstolen en række præjudicielle spørgsmål vedrørende gyldigheden af Kommissionens forordning nr. 652/76 om ændring af de monetære udligningsbeløb som følge af udviklingen i valutakurserne for den franske franc (EFT L 79, s. 4).

2 Spørgsmålene er blevet rejst under en sag mellem det franske toldvæsen og Société des produits de maïs, sagsøgeren i hovedsagen, som i Frankrig fremstiller forarbejdede produkter på basis af majs.

3 Ved dom af 15. oktober 1980 (Roquette, 145/79, Sml. 1980, s. 2917) fastslog Domstolen i besvarelse af en række spørgsmål, som Tribunal d'instance de Lille havde forelagt ved dom af 29. juni 1979, i konklusionens pkt. 1, at Kommissionens forordning nr. 652/76 af 24. marts 1976 var ugyldig,

»— for så vidt den fastsætter udligningsbeløb for majsstivelse på et andet grundlag end interventionsprisen for majs, nedsat med produktionsrestitutionen for stivelse,

— for så vidt den fastsætter udligningsbeløb for kornstivelse på et andet grundlag end referenceprisen for korn, nedsat med produktionsrestitutionen for stivelse,

— for så vidt den for alle de forskellige produkter, der er fremstillet i en bestemt fremstillingsproces ved forarbejdning af en given mængde af et og samme basisprodukt, som f.eks. majs eller korn, fastsætter udligningsbeløb, der klart er højere end det udligningsbeløb, der er fastsat for den givne mængde af basisproduktet,

— for så vidt den fastsætter udligningsbeløb for kartoffelstivelse, som er højere end de beløb, der finder anvendelse på majsstivelse«.

Af de i præmisserne 51 og 52 anførte grunde kendte Domstolen imidlertid i konklusionens pkt. 3 for ret:

»Ugyldigheden af de ovennævnte forordningsbestemmelser medfører ikke, at nationale myndigheders opkrævning eller udbetaling af monetære udligningsbeløb i henhold til disse bestemmelser i perioden forud for nærværende doms afsigelse kan anfægtes.«

4 Under henvisning til denne dom tilpligtede Tribunal d'instance de Lille ikke desto mindre ved dom af 15. juli 1981 administration des douanes at tilbagebetale selskabet Roquette de beløb, som i form af monetære udligningsbeløb var blevet opkrævet efter 25. marts 1976. Tribunal d'instance de Lille fandt, at den ikke kunne være bundet af konklusionens pkt. 3 i Domstolens dom, for så vidt »Domstolen, som havde udtømt sin kompetence ved at fortolke fællesskabsretten for at besvare de præjudicielle spørgsmål, under sagen yderligere fremkom med en udtalelse vedrørende en bestemmelse, som ikke fandt anvendelse på det for sagen relevante forhold«. Tribunal udtalte yderligere, at da Domstolen ikke havde retsanordnende beføjelser over for Fællesskabet, kunne dennes initiativ ikke ændre kompetencefordelingen mellem Domstolen og de nationale retter, og at det udelukkende kunne tilkomme sidstnævnte inden for deres egen retsorden at fastsætte retsvirkningerne af den af Domstolen fastslåede ugyldighed.

5 Idet Société des produits de maïs dels henviste til ugyldigheden af Kommissionens forordning nr. 652/76 samt af senere forordninger, jfr. Domstolens ovennævnte dom af 15. oktober 1980, dels påberåbte sig den af Tribunal d'instance de Lille den 15. juli 1981 afsagte dom, anlagde selskabet ved Tribunal d'instance de Paris ved stævning af 30. december 1981 sag mod directeur général des douanes et droits indirects med påstand om tilbagebetaling af de udligningsbeløb, som i medfør af forordning nr. 652/76 uberettiget var opkrævet af det franske toldvæsen for eksport af en række følgeprodukter af majs til andre medlemsstater.

6 Sagsøgte i hovedsagen påstod sagen afvist under henvisning til konklusionens pkt. 3 i ovennævnte dom af 15. oktober 1980. Stadig under henvisning til denne dom gjorde sagsøgte yderligere gældende, at sagsøgeren ikke havde godtgjort, at de i henhold til den anfægtede forordning fastsatte udligningsbeløb for en række følgeprodukter af majs klart oversteg udligningsbeløbet for den til fremstillingen af disse produkter anvendte mængde majs.

7 Da sagsøgte imidlertid foreslog den nationale ret at indgive en anmodning om præjudiciel afgørelse til Domstolen, hvis retten mente, at dommen af 15. oktober 1980 var uklar, fandt den det — af retsplejehensyn og med henblik på fremtidige sager — nødvendigt på grundlag af de af parterne afgivne indlæg og fremlagte dokumenter at udsætte sagen på Domstolens besvarelse af følgende præjudicielle spørgsmål:

1) Er bestemmelserne i Kommissionens forordning (EØF) nr. 652/76 af 24. marts 1976 om de monetære udligningsbeløb der gælder for udførsel af brudte majsgryn (pos. 10.05, nu 23.02), for gluten (pos. 23.03) og for produkter henhørende under pos. 11.08 A I, 17.02 B I a, 17.02 B I b, 17.02 B II a, 17.02 B II b, 17.02.23, 17.02.28.0, 17.02.28.1, 35.05 A, 29.04.77.001 gyldige?

2) Såfremt bestemmelserne er ugyldige, hvilken retsvirkning har da denne ugyldighed?

3) Såfremt bestemmelserne er ugyldige, hvilken retsvirkning har da denne ugyldighed for et krav om hel eller delvis tilbagebetaling af monetære udligningsbeløb, som nationale myndigheder har opkrævet i henhold til Kommissionens forordning nr. 652/76 af 24. marts 1976?

4) Såfremt det er udelukket at klage over monetære udligningsbeløb, der er blevet opkrævet i henhold til en fællesskabsforordning, som senere kendes ugyldig, hvorvidt og i hvilket omfang udelukker dette da betaling af de pågældende monetære udligningsbeløb?

Første spørgsmål

8 Ifølge første spørgsmål ønskes det afgjort, om bestemmelserne i Kommissionens forordning nr. 652/76 om de monetære udligningsbeløb, der gælder for udførsel af brudte majsgryn (pos. 10.05, nu 23.02), gluten (pos. 23.03) og for produkter henhørende under pos. 11.08 A I, 17.02 B I a, 17.02 B I b, 17.02 B II a, 17.02 B II b, 17.02.23, 17.02.28.0, 17.02.28.1, 35.05 A, 29.04.77.001 er gyldige?

9 Under den mundtlige forhandling har det imidlertid vist sig, at de i hovedsagen anfægtede bestemmelser er de bestemmelser i forordning nr. 652/76, som fastsætter udligningsbeløbene for produkter henhørende under underpos. 23.02 A I

(klid af majs eller ris), 23.03 A I (gluten), 11.08 A I (majsstivelse), 17.02 B I a (glucose og glucosesirup), 17.02 B I b (glucose og glucosesirup), 17.02 B II a (glucose og glucosesirup), 17.02 B II b (glucosesirup), 35.05 A (dekstrin), og 29.04 C III b 1 (glucitol eller sorbitol).

A — *Udligningsbeløb for andre produkter end majsklid eller brudte majsgryn*

10 Da Kommissionen har anerkendt, at de af Domstolen i dommen af 15. oktober 1980 anførte ugyldighedsgrunde gjaldt alle de anfægtede bestemmelser, bortset fra bestemmelsen om fastsættelse af monetære udligningsbeløb for majsklid eller brudte majsgryn, skal det blot fastslås, at for så vidt angår fastsættelsen af monetære udligningsbeløb for produkter henhørende under underpos. 11.08 A I, 17.02 B I, 17.02 B II, 23.03 A I, 29.04 C III b 1 og 35.05 A, er Kommissionens forordning nr. 652/76 af 24. marts 1976 ugyldig af de i dommen af 15. oktober 1980 anførte grunde.

B — *Monetære udligningsbeløb for majsklid eller brudte majsgryn*

11 Med hensyn til majsklid eller brudte majsgryn skal det som med rette anført af Kommissionen fastslås, at da der ikke ydes eksportrestitution for disse produkter, finder den af Domstolen i dommen af 15. oktober 1980 anførte ugyldighedsgrund, for så vidt angår fastsættelsen af udligningsbeløb for majsstivelse, ikke anvendelse i den foreliggende sag.

12 For så vidt angår den ugyldighedsgrund, som støttes på det forhold, at summen af de monetære udligningsbeløb for samtlige produkter og biprodukter, som opstår ved forarbejdningen af en bestemt mængde majs, klart overstiger udligningsbeløbet for denne mængde majs, bemærkes, at Kommissionen med velbegrundede argumenter har bestridt, at majsklid eller brudte majsgryn kan anses for følgeprodukter af majs. Ifølge Kommissionen er der simpelt hen tale om affaldsprodukter, hvorfor ovennævnte ugyldighedsgrund ikke kan anvendes.

13 Inden for rammerne af en præjudiciel sag i henhold til traktatens artikel 177 tilkommer det ikke Domstolen, men derimod alene de nationale retter at foretage de nødvendige undersøgelser af faktum med henblik på at løse dette problem. Som sagen foreligger oplyst, kan den i dommen af 15. oktober 1980 fastslåede ugyldighed derfor ikke udvides til at omfatte brudte majsgryn (pos. 23.02 A I). Såfremt det fastslås, at majsklid eller brudte majsgryn ikke blot er affaldsprodukter, men

derimod et biprodukt af majs, har den nationale ret mulighed for at anmode Domstolen om en ny præjudiciel afgørelse.

14 Første spørgsmål skal derfor besvares således, at bestemmelserne i Kommissionens forordning nr. 652/76 er ugyldige, for så vidt de fastsætter monetære udligningsbeløb for udførsel af gluten af majs (pos. 23.03) og for produkter henhørende under pos. 11.08 A I, 17.02 B I a, 17.02 B I b, 17.02 B II a, 17.02 B II b, 17.02.23, 17.02.28.0, 17.02.28.1, 35.05 A, 29.04.77.001.

Andet, tredje og fjerde spørgsmål

15 Den nationale ret har med disse spørgsmål i det væsentlige anmodet Domstolen om at fastlægge grænserne og retsvirkningerne af ugyldigheden af forordning nr. 652/76, jfr. dommen af 15. oktober 1980, når henses navnlig til konklusionens pkt. 3.

16 I denne forbindelse bemærkes indledningsvis, at Domstolen allerede i dommen af 13. maj 1981 (International Chemical Corporation, 66/80, Sml. 1981, s. 1191) kendte for ret, »at en dom, ved hvilken Domstolen i medfør af traktatens artikel 177 fastslår, at en retsakt fra en af Fællesskabets institutioner, herunder en forordning fra Rådet eller Kommissionen, er ugyldig, udgør — selv om den kun direkte er afsagt i forhold til den forelæggende ret — tilstrækkeligt grundlag for, at enhver anden ret kan lægge til grund, at denne retsakt er ugyldig i tilfælde, som den skal afgøre«.

17 For det andet bemærkes, at Domstolens adgang til — i forbindelse med et præjudicielt søgsmål efter artikel 177, stk. 1, litra b) — tidsmæssigt at begrænse retsvirkningerne af en generel retsakts ugyldighed, hviler på fortolkningen af traktatens artikel 174, når henses til den nødvendige overensstemmelse mellem et præjudicielt søgsmål og et annullationssøgsmål, jfr. traktatens artikler 173, 174 og 176; disse to procedurer åbner mulighed for to former for den legalitetskontrol, som er indført ved traktaten. Domstolen har, med det formål at sikre en ensartet anvendelse af fællesskabsretten i hele Fællesskabet, ifølge traktaten kompetence til i forbindelse både med artikel 173-sager og med artikel 177-sager tidsmæssigt at begrænse retsvirkningerne af en EF-forordnings ugyldighed. For så vidt navnlig angår den af den nationale ret nævnte dom af 15. oktober 1980, støttes anvendelsen af kompe-

tencen efter artikel 174, stk. 2, på retssikkerhedsbetragtninger, som uddybes nærmere i dommens præmis 52.

18 Det skal her fremhæves, at artikel 174, stk. 2, når det er begrundet i væsentlige hensyn, giver Domstolen mulighed for i hvert enkelt tilfælde konkret at afgøre, hvilke af en ugyldig forordnings retsvirkninger der skal opretholdes. Det tilkommer således Domstolen, såfremt den anvender muligheden for at begrænse retsvirkningerne i fortiden af en ugyldighedserklæring i henhold til artikel 177, at fastslå, om den i dommen fastsatte tidsmæssige begrænsning af ugyldighedens retsvirkninger kan fraviges til fordel enten for den part, som har anlagt sagen for den nationale ret, eller for en hvilken som helst anden erhvervsdrivende, som har handlet på samme måde inden ugyldighedserklæringen. Domstolen kan imidlertid også fastslå, at en ugyldigheserklæring, som kun har retsvirkninger for fremtiden, selv i forhold til erhvervsdrivende, som rettidigt har taget initiativ til at beskytte deres rettigheder, kan anses for et passende middel.

19 Spørgsmålet, som vedrører rækkevidden af dommen af 15. oktober 1980, er imidlertid uden betydning for den foreliggende sag, som blev anlagt den 30. december 1981 og således efter, at de under første spørgsmål anførte bestemmelser var erklæret ugyldige.

20 Herefter vil de af den nationale ret forelagte spørgsmål være at besvare således, at det i overensstemmelse med Domstolens konklusion i ovennævnte dom af 15. oktober 1980 må antages, at ugyldigheden af bestemmelserne i Kommissionens forordning nr. 652/76 af 24. marts 1976 ikke indebærer, at de monetære udligningsbeløb, som de nationale myndigheder inden afsigelsen af ugyldighedsdommen har opkrævet eller udbetalt i medfør af nævnte bestemmelser, kan anfægtes.

Sagens omkostninger

21 De udgifter, der er afholdt af Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke godtgøres. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, som er forelagt af tribunal d'instance de Paris 1er ved dom af 7. juni 1983, for ret:

1) **Bestemmelserne i Kommissionens forordning (EØF) nr. 652/76 er ugyldige, for så vidt de fastsætter monetære udligningsbeløb for udførsel af gluten af majs (pos. 23.03) og for produkter henhørende under pos. 11.08 A I, 17.02 B I a, 17.02 B I b, 17.02 B II a, 17.02 B II b, 17.02.23, 17.02.28.0, 17.02.28.1, 35.05 A, 29.04.77.001.**

2) **Ugyldigheden af bestemmelserne i Kommissionens forordning nr. 652/76 af 24. marts 1976 indebærer ikke, at de monetære udligningsbeløb, som de nationale myndigheder inden afsigelsen af ugyldighesdommen har opkrævet eller udbetalt i medfør af nævnte bestemmelser, kan anfægtes.**

Mackenzie Stuart Bosco Due Kakouris

Pescatore Koopmans Everling Bahlmann Galmot

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 27. februar 1985.

P. Heim
Justitssekretær

A. J. Mackenzie Stuart
Præsident